

הגדרתי היום

לקט מתוך שיחות שנאמרו בישיבת "נחלת שלמה" בני ברק

פרשת תולדות

מי אני?

וכן כתב **הספורנו** על הפסוק, "ויולד בדמותו כצלמו, ויקרא את שמו שת", (בראשית ה', ג') שהיה צדיק מן הראשונים, כי גם הבל לא הקריב עד שקדמו קין.

לא לכל אחד מתאימות הנעלים

רעיון מעין זה נמצא במקום נוסף. בגמרא (ביק נ"ט.) מסופר שאליעזר זעירא היה נועל נעליים שחורות, שהוא מנהג אבלים, והיה מתהלך בשוק של נהרדעא. מצאוהו בני הישיבה של ריש גלותא ואמרו לו, 'מדוע אתה מתהלך בנעליים כאלו?' השיב להם, כי הוא מתאבל על ירושלים. סברו כי זו יוהרא, וחבשו אותו במסגר. אמר להם 'גברא רבה אנא' [אדם גדול אני]. בדקו אחריו, התברר שאכן הוא גברא רבה, ושחררוהו.

יש מפרשים בפשטות, שהייתה קבוצה של פרושים שנהגו מנהגי אבלות מיוחדים על ירושלים, ורק מי שהיה בעל מעלה רשאי היה להצטרף אליהם, ומי שאינו עומד במדרגה המתאימה אסור היה לו לחקות את המחמירים מחמת מעלתם. לכן, תחילה חבשו אותו בבית הסוהר, ואחר כך, כשהתברר שהוא גברא רבה, הבינו כי הוא ראוי לכך ושחררו אותו. ועל כך כתב שם המאירי, "לעולם יהיה אדם נזהר שלא להראות עצמו מתייחר ביותר ממה שאין ראוי לו."

לעשות מרצון פנימי

לומדי הדף היומי סיימו לא מכבר את מסכת כתובות, בסיומה של המסכת ישנו רש"י שביאורו לא מובן לכאורה. על המימרא של הגמרא (כתובות ק"י:ב), 'ר' אבא היה מנשק כיפי [אבני] עכו, שנאמר "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו", כתב רש"י: "כי רצו עבדיך את אבניה ואת עפרה יחוננו" עכ"ל. לכאורה רש"י לא מבאר דבר, הוא רק מצטט פסוק שכבר הגמרא הביאה, ומה בא רש"י ללמדנו בזה?

ביארו בשם ה'בעל שם טוב' זצ"ל, שרש"י רק השמיט תיבה אחת מהגמרא, את המילה 'שנאמר'. לומר, שרבי אבא לא נישק את אבני ארץ ישראל, משום שנאמר 'כי רצו עבדיך את אבניה', אלא משום שהגיע בעצמו לדרגה כזו של 'רצו עבדיך את אבניה'. מעצמו הגיע להשגה, שקדושת עפרה של ארץ ישראל מחייבת להתפלל בעפרה, בהשגותיו הבין כי הארץ אשר בא אליה אדמת קודש היא ולכן נשק לאבניה ולעפרה.

חומץ בן יין

בגמרא (חולין ק"ה.) מצינו, שמר עוקבא אמר על עצמו שהוא כחומץ בן יין לגבי אביו, לפי שאביו, ביום שאכל בשר לא היה אוכל גבינה עד למחרת, ואילו הוא נוהג, שאם אכל בשר בסעודה זו, אינו אוכל דברי חלב באותה סעודה אלא רק לסעודה אחרת. והצטער מר עוקבא על כך שהוא לא כאביו.

ולכאורה, למה לו להצטער, למה שלא ימתין אף הוא בין בשר לחלב מעת לעת כמו אביו? וכתב רבי חיים זיצייק זצ"ל, שמעתי מפי רבי דוד בליכער ראש ישיבת 'בית יוסף' במזריטש,

"ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל החמדת אשר אתה בבית ותלבש את יעקב בנה הקטן". (בראשית כז טו). מהם אותם בגדי חמודות שהלבישה רבקה את יעקב?

שני חליפות בגדים היו לו לעשו, אחד שהולך לצייד, ואחד שלובש בין אנשים, כדרך הציידים, וכיוון שהיה הולך יעקב לקבל שררה, וגם לשמש לפני אביו בסעודתו, הלבישה לו בגדים נאים כמו שנאמר, "בגדים שבישל בהם קדירה לא ימוזג בהם כוס לרבו". ולכן כאשר בא יעקב להביא לאביו יצחק מטעמים ולהתברך ממנו, לבש בגדי חמודות.

מובא במדרש (בר"ר ס"ה ט"ז) אמר רבי שמעון בן גמליאל, כל ימי הייתי משמש את אבא, ולא שמשתי אותו אחד ממאה שמשש עשו את אביו. אני, בשעה שהייתי משמש את אבא הייתי משמשו בבגדים מלוכלכים, ובשעה שהייתי יוצא לדרך הייתי יוצא בבגדים נקיים. אבל עשו, בשעה שהיה משמש את אביו, לא היה משמשו אלא בבגדי מלכות. אמר, 'אין כבודו של אבא להיות משמשו אלא בבגדי מלכות'.

ולכאורה פלא הוא, מדוע באמת לא החליף רבי שמעון בן גמליאל את בגדיו? מדוע שלא ילבש בגדי נכבדות וילך וישמש את אביו כמו שעשה עשו?

אמרו בעלי המוסר, שרבי שמעון בן גמליאל לא רצה לעשות כך רק לפי שכך עשה עשו, לפי שחיקוי גרידא, הרי הוא כמעשה קוף בעלמא ואין בו ערך כלל. הוא רצה להגיע למדרגה כזו שהוא ירגיש בעצמו שרוצה ללבוש בגדי חמודות ולשמש בהם את אביו. וכל עוד שאין כאן התעוררות עצמית אלא חיקוי למעשה עשו, אין כאן שלימות המעשה. לכן לא לבש בגדי מלכות לשמש את אביו.

קרבת הנשיאים

ידועה השאלה מדוע האריכה התורה בקרבת הנשיאים שבפרשת נשא, וכפלה את פרשת הנשיאים י"ב פעמים. מדוע לא כתבה את כל שמות הנשיאים יחד, ושכל אחד הקריב את קרבנו כמדובר, דבר יום ביומו?

וראיתי בשם רבי בונים מפשיסחה זצ"ל שתירץ, כי הטעם הוא לפי שאיש מהם לא הביא את קרבנו רק כדי לחקות את מעשי חברו, כי אם מתוך רצונו העצמי.

קרבתו של הבל לא הצילו

כיוצא בזה פירש המהר"ל את הריגתו של הבל בידי קין אחיו. איך לא הועילה להבל זכות הקרבן שהקריב מבכורות צאנו ומחלביהן.

וכתב, שלא עלה בדעתו של הבל להקריב קרבן עד אשר ראה כי קין מקריב, וכיוון שלא היתה הקרבנות מתוך הכרה עצמית פנימית, אלא חיקוי למעשה אחרים, לא היה בקרבנו כח להגן עליו. (דרשות המהר"ל דרוש לשבת הגדול)

”כמו אבא”

בפרשה שלנו ישנה עוד חקיינות הראויה לשימת לב. הפעם עשוי הרשע הוא שמנסה לחקות באופן ציני את אביו ולשוות לעצמו מדרגה כאביו מבלי שיהיה בזה כל תוכן ממשי. וכך נאמר, **”וַיְהִי עֲשׂוֹ בֶן אַרְבָּעִים שָׁנָה וַיִּקַּח אִשָּׁה אֶת יְהוּדִית בַּת בְּאֵרִי הַחִתִּי וְאֶת בְּשֵׁמֶת בַּת אֵילָן הַחִתִּי”** (בראשית כ"ו, ל"ד). ומפרש רש"י 'בן ארבעים שנה', עשו היה נמשל ודומה לחזיר... החזיר הזה, פושט טלפיו לומר, ראו שאני טהור. כך אלופי עשו, גוזלים וחומסים ומראים עצמם כאילו הם כשרים. כל ארבעים שנה היה עשו צד וגזל נשים מתחת בעליהן ומענה אותן, כשהיה בן ארבעים אמר, אבא בן ארבעים שנה נשא אשה אף אני כן.

תכונותיו של מנהיג

כתב בעל **החידושי הרי"ם**, בעיקר צריך המנהיג בישראל להיות נאמן לתכונות עצמו לדעת שעליו להנהיג בכח אישיותו ולא לנסות לחקות את המנהיגים שקדמו לו.

כשאברהם מבקש בן שימשיך את מפעלו הוא קובל (בראשית ט"ו, ב'), **”אלוקים מה תתן לי ואנכי הולך עירי ובן משק ביתי הוא דמשק אליעזר”**, והנה ביארו חכמים (יומא כ"ח:.) שהכינוי 'דמשק', הוא נוטריקון 'דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים'. ולכאורה אם מבקש אברהם אבינו בן, היה לו להצניע את העובדה שיש לו תלמיד כה גדול הדולה ומשקה מתורתו וראוי למלא את מקומו. ולמה דיבר עתה בשבחו של אליעזר?

אלא שהפוך הוא הדבר. הגדרת אליעזר כ'דולה ומשקה' מהוה ביסוס לבקשתו של אברהם. אליעזר אינו מוסיף מעצמו ולא כלום, הוא אינו מחדש ואינו סולל דרך עצמאית. כל מהותו חיקוי שאיבה והשקאה מבארו של אברהם. ואף על פי שאצל אליעזר זוהי מהותו, בהיותו בעל תכונות העבד הבטל לאדוניו, ומצד עצמו כינוהו חז"ל עבד משכיל. לא בו חפץ אברהם להיות האב משלושת אבות האומה. הוא חפץ באורו של יצחק שיאיר את מפעל חייו שהיא דרך נוספת שונה וחדשה בעבודת ה' הנובעת מעצמיותו הגדולה של יצחק. (חידושי הרי"ם)

מי אני?

הרבי מקוצק אמר, 'אם אני הוא אני מפני שאני הוא אני, ואתה הוא אתה מפני שאתה הוא אתה, אז אני הוא אני ואתה הוא אתה. אבל אם אני הוא אני מפני שאתה הוא אתה, ואתה הוא אתה מפני שאני הוא אני, אזי, אני לא אני ואתה לא אתה'. באמרה זו יש נקודה נוספת, יש אשר האדם אינו עצמי או מפני החיקוי או מפני הרצון להיות אחר, בין כך ובין כך אין האני אני. הנקודה העצמית היא זו, שאין לאחרים השפעה עליה בין מצד ההתדמות ובין מצד ההתנגדות.

קוף מהו אומר?

בפרק שירה מובאים אמרותיהם של חיות רבות. **”גמל אומר”**, **”סוס אומר”**, **”פרד אומר”**, וכן הלאה. וראה זה פלא, 'קוף אומר' לא מופיע בפרק שירה, קוף המוכר לנו בחז"ל עוד מימי מגדל בבל, לא אומר דבר? והתשובה היא, שכל החיות אומרות מה שהן. כל אחד 'שואמר', את מהותו הוא אומר. רק הקוף לא אומר, כי אין לו מהות. כל מה שעושה זה מעשה קוף בעלמא. חקיינות של מישהו אחר, לקוף אין מהות ואין יחודיות, ומה שאומר נמצא בין אמירותיהם של שאר בעלי החיים המוזכרים בפרק שירה.

כי נלמד מכאן יסוד נפלא, חומרא ניתן לעשות רק אם הוא במדרגה המתאימה לזה. אין עניין לחקות את אביו אלא כל אחד צריך לעבוד את ה' לפי תכונותיו שלו. אל לו להביט על מעשי חברו ולחקות אותו, אלא עליו להגיע תחילה למדרגת חברו ורק אז לעשות כמוהו.

והמשיל זאת במשל נאה, סוס אחד ראה איך בעל הבית משחק עם כלבו והכלב מתפנק מתרפס, קופץ על אדונו, ומלקקו בידיו בפניו וברגליו כדרך הכלבים הששים לקראת אדונם. והאדון משיב לו חיוכים ומאור פנים כידוע.

כראות זאת הסוס, התעצב מאד ואמר, 'הנה אני עמל ומזיע כל היום, מושך בכל כוחי עול, ודירתי עלובה באורוה מלאה בזבל ובאשפה. ולמרות זאת, מעולם לא מתייחס אלי בעל הבית כראוי להקרבת, ומאז ומתמיד לא הסביר לי פנים. הכלב לעומתי, עצל ומובטל כל היום, מתרוצץ אנה ואנה ללא עבודה וללא מלאכה, ובכל זאת מזלו טוב משלי ויחסו של בעל הבית אליו כאב אל בנו ואולי יותר...!'

'אולי', חשב הסוס, 'הסיבה היא שהכלב מחניף לבעליו. אולי קבלת הפנים המאירה שבה מקבל אותו בכל פעם ששב לביתו, היא שמקנה לו את היחס המיוחד הזה'. מתוך הרהורים אלו החליט לעשות מעשה. הוא החליט כי גם הוא ינהג כמעשהו של הכלב, יחניף לבעל הבית ויזכה ליחס דומה לזה של הכלב.

למחרת בשעת צהרים, כשבעה"ב שב לביתו, ציפתה לו קבלת פנים לא צפויה, הסוס קם מאורותו רץ לכיוון בעליו, הרים את שני רגליו הקדמיות והניחם על כתפי האדון, הוא אף החל ללטפו בטלפיו וכמעט ונשקו... בעל הבית המופתע, התעשת מהר, אחזו במושכות וגרר אותו בכעס אחר כבוד לאורוה, הצליף בו מכה אחת אפים, נעל אותו ושב בחמת זעם לביתו. ככה ייעשה בסוס המחניף. הסוס כמו סוס, רבץ על קרקע האורוה בעצב והבין כי סוס לא יכול להיות כלב.

הנמשל ברור, הרוצה לחקות ולהדמות למעלת חברו, לא יכול להיות כמוהו בניגוד לכל צביונו אופיו וטיבו שלא נברא לכך. ומי שאינו מתאמץ להשתלם בהתאם לתכונותו וצביונו המיוחד שלו, דומה לאותו סוס מטופש.

עני ועשיר, מי עדיף?

מרן **הגרא"מ שך זצ"ל**, רגיל היה לספר על עשיר מופלג שהתגורר בעיירה הסמוכה לקובנא, שביקש לחתן את בתו עם בחור מופלג בתורה, ושלם ביראה ובמידות, בחור שעתידי להאיר את העולם בתורתו.

בשלב מסוים עמדו על הפרק שתי הצעות אשר ענו על ציפיותיו של האיש. ואולם בין הבתים שבהם גדלו השניים היה הבדל מהותי, בחור אחד היה בנו של רב, ואילו השני היה בן של בעל מלאכה פשוט. העשיר מצדו העדיף כמובן את בן הרב, אולם הביא את הדבר להכרעת הגאב"ד דקובנא הגי"ר **יצחק אלחנן ספקטור זצ"ל**.

הרב הורה לו לבחור בבן העניים, ונימוקו בצדו. 'אין כל פלא', כך אמר, 'שבן הרב הגיע למדרגתו הרוחנית המופלגת, שכן אביו עמל רבות כדי לטפחו ולגדלו בתורה וביראת שמים. לעומת זאת בנו של בעל המלאכה גדל מתוך דלות וללא רקע תורני, ואם אף על פי כן הוא התעלה והגיע למעלות מצוינות, אות הוא שמצד עצמו הינו גדול יותר בשאיפותיו ובפנימיותו, על כן סיכוייו להיות גדול בתורה הינם גבוהים יותר.'

הערה חשובה המתבקשת מתוכן המאמר היא, כי כל מה שנאמר הוא לגבי הנהגות שהם מעבר לחובתנו הבסיסית לעשות את כל דברי התורה והמצוות בבחינת "נעשה ונשמע".